

Monika Reiterová

Finančná gramotnosť

Príručka pre učiteľ'ov

pre **4.** ročník základných škôl

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovat', mechanicky, elektronic-
ky, fotokopírovaním alebo iným spôsobom rozširovania bez predchádzajúceho súhlasu majiteľ'ov autor-
ských práv.

Copyright © PaedDr. Monika Reiterová 2012

© Vydavateľstvo Príroda, s.r.o., Bratislava 2012

Prvé vydanie

Vydalo Vydavateľstvo Príroda, s.r.o., Bratislava v roku 2012

Jazyková redaktorka Mgr. Zuzana Kosárová

Zodpovedná redaktorka PhDr. Alena Hošková

Upravená verzia na publikovanie na webe.

ISBN 978-80-07-02121-1

Táto publikácia je bezplatným doplnkom publikácie Finančná gramotnosť pre 4. ročník základných
škôl, ktorú kúpite vo všetkých dobrých kníhkupectvách v celej Slovenskej republike alebo si ju môžete
objednať na adrese:

Vydavateľstvo Príroda, s.r.o., Koceľova 17, 821 08 Bratislava 2

Tel./fax: 02/55 42 51

e-mail: priroda@priroda.sk

www.priroda.sk

PaedDr. MONIKA REITEROVÁ

Ilustrovala ANNA GAJOVÁ

Finančná gramotnosť

pre 4. ročník základných škôl

Ako sa chytajú financie

Príručka pre učiteľov

Obsah

Úvod	<u>5</u>
1. Ako byť s peniazmi kamarát	<u>7</u>
2. Ako si ustelieš, tak budeš spať	<u>12</u>
3. Bez práce nie sú koláče	<u>18</u>
4. Dvakrát meraj a raz rež	<u>22</u>
5. Kamaráti buďme, dlhy si plat'me	<u>28</u>
6. Babka k babce, budú kapce	<u>31</u>
7. Z cudzej škody sa neraduj, ale sa uč	<u>38</u>
Návody na hry	<u>41</u>

Úvod

Milý čitateľ. Práve ste otvorili príručku pre učiteľov k pracovnému zošitu Finančná gramotnosť pre 4. ročník základných škôl. Táto príručka nie je určená len pre učiteľov, ale i rodičov a všetkých, ktorí majú o ňu záujem. Ak ste očakávali, že úlohy v pracovnom zošite budú rozvíjať najmä matematickú gramotnosť, pretože finančná gramotnosť sa často s matematickou zamieňa, budete sklamaní. Úlohy v pracovnom zošite v plnom rozsahu napĺňajú očakávania uvedené pre úroveň 1 (teda 1. stupeň ZŠ) v Národnom štandarde finančnej gramotnosti verzia 1.0 (ďalej NŠFG).

Úlohy majú rozmanitý charakter. Sú medzi nimi aj také, na ktoré je potrebné hľadať odpoveď v diskusii. Ide o riadenú diskusiu, v ktorej žiaci svoje tvrdenia podkladajú aj argumentmi. V mnohých diskusiách však pôjde o vyslovenie svojho názoru a postupné formovanie odpovede počas diskusie.

Zaradili sme aj úlohy, ktoré by mali žiaci riešiť v súčinnosti s rodičmi. Tu by som chcela upozorniť, že by bolo vhodné na túto skutočnosť rodičov vopred upozorniť. Vyhnite sa tak prípadným podozreniam z vyzvedania ich rodinnej situácie. Je možné, že niektorí rodičia budú spoluprácu odmietajú. To neprekáža. Nepredpokladám, že to budú všetci rodičia. Žiaci budú mať tak šancu vypočúť si aj názor ostatných žiakov.

Zopár úloh si vyžaduje prístup na internet alebo vychádzku do terénu.

Jednotlivé úlohy sú označené piktogramami, ktorých význam je uvedený v úvode pracovného zošita.

Text pracovného zošita je koncipovaný ako súhrn rôznych činností, ktorý je tematicky rozdelený do siedmich kapitol (v súlade s NŠFG). Kapitoly sú z obsahového hľadiska navzájom relatívne samostatné, hoci ako celok napĺňajú istú logickú líniu. To učiteľovi umožňuje meniť ich poradie. Rovnako je možné vyberať medzi úlohami v rámci každej kapitoly podľa predstáv učiteľa, časových možností a obťažnosti úloh (jednotlivé úlohy majú rôznu obťažnosť).

Každá kapitola je ukončená tabuľkou venovanou opakovaniu a sebahodnoteniu žiaka. Ak sa učiteľ rozhodne niektoré úlohy vynechať, môže sa stať, že žiaci nebudú schopní zodpovedať niektoré body tohto opakovania. Tak isto sa môže učiteľ rozhodnúť, či pri opakovaní bude žiakom s odpoveďami pomáhať a samostatne sa žiaci len ohodnotia.

Vo väčšine úloh je vytvorený priestor, kam žiak môže zapisovať svoje odpovede, výsledky, informácie získané pri riešení danej úlohy. V podstate tak žiakom odpadá potreba mať oddelene zošit na poznámky a vidia zadanie i výsledky činnosti sústredené na jednom mieste.

Základným textom je pracovný zošit určený žiakom. Príručka pre učiteľov zodpovedá tomuto pracovnému zošitu, pričom sú v nej uvedené riešenia jednotlivých úloh, prípadne ďalšie informácie z oblasti danej témy určené pre učiteľa. Nevyžadujeme, aby tieto informácie boli sprostredkované žiakom.

V príručke pre učiteľov je pri vybraných úlohách naznačená nadväznosť na učebný predmet (viď piktogramy). Úlohy sú koncipované tak, aby umožňovali ako sociálny, tak i osobnostný rozvoj žiakov, majú prepojenie na prierezové témy.

etická výchova

prírodoveda

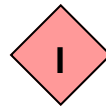
matematika

vlastiveda

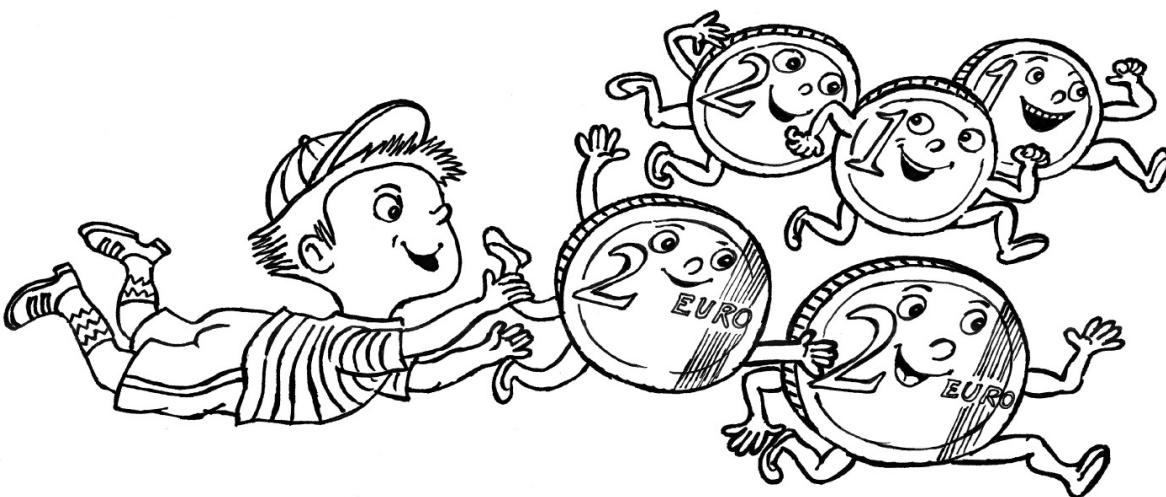
slovenský jazyk a literatúra

informatická výchova

Verím, že pracovný zošit i príručka pre učiteľa bude obohatením vyučovacieho procesu. Želám vám veľa príjemných a poučných chvíľ pri riešení úloh.

Autorka

1. Ako byť s peniazmi kamarát

Táto kapitola sa viaže k tematickému celku NŠFG **Človek vo sfére peňazí**. Prostredníctvom úloh je možné u žiakov rozvíjať nižšie uvedené kompetencie viažuce sa k tematickému celku, ktoré sú sformulované do očakávaní.

Celková kompetencia: Posúdenie významu trvalých životných hodnôt, zváženie vplyvu peňazí na ich zachovávanie a na základe toho vybratie a stanovenie životných priorít a východísk zabezpečenia životných potrieb.

Čiastková kompetencia 1: Zachovať trvalé životné hodnoty a osvojiť si vzťah medzi životnými potrebami a financiami ako prostriedku ich zabezpečenia.

Očakávania, že absolvent je schopný: Pomenovať základné ľudské hodnoty. Pomenovať základné ľudské potreby.

Čiastková kompetencia 2: Pochopiť a vážiť si hodnotu ľudskej práce a peňazí ako jedného z prostriedkov jej vyjadrenia.

Očakávania, že absolvent je schopný: Posúdiť spôsoby, akými rodičia zabezpečujú životné potreby celej rodiny. Vymenovať svoje vlastné skúsenosti s prácami v domácnosti.

Čiastková kompetencia 3: Osvojiť si základné etické súvislosti problematiky bohatstva, chudoby a dedenia chudoby.

Očakávania, že absolvent je schopný: Opísať príklady bohatstva a chudoby.

Čiastková kompetencia 4: Popísať fungovanie problematiky jednotlivca a rodiny v ekonomickej oblasti.

Očakávania, že absolvent je schopný: Vedieť stručne popísať ekonomickú sféru človeka a rodiny.

Čiastková kompetencia 5: Osvojiť si, čo znamená žiť hospodárne.

Očakávania, že absolvent je schopný: Uviesť príklady hospodárneho zaobchádzania s osobnými vecami, hospodárneho správania sa v domácnosti. Osvojiť si potrebu hospodárneho zaobchádzania s pomôckami a predmetmi v škole aj mimo nej.

1. V ktorej skupine sa obchodovalo jednoduchšie?

V diskusii by mali žiaci skonštatovať, že v skupine, kde sa platilo peniazmi, bol obchod rýchlejší a jednoduchší. Od toho by mali plynulo prejsť k nasledujúcej otázke.

♦ Čo si myslíte, prečo sa začali používať peniaze?

Žiaci by sa mali pokúsiť sformulovať úlohu peňazí v živote. Ide o všeobecne akceptovaný univerzálny výmenný prostriedok.

♦ Aký význam majú peniaze vo vašom živote?

Pri riešení tejto otázky sa pravdepodobne dostanete k tomu, že žiaci začnú vymenovávať isté životné potreby, veci dennej spotreby. Odtiaľ by ste sa mohli presunúť k definovaniu životných potrieb a ľudských hodnôt.

E

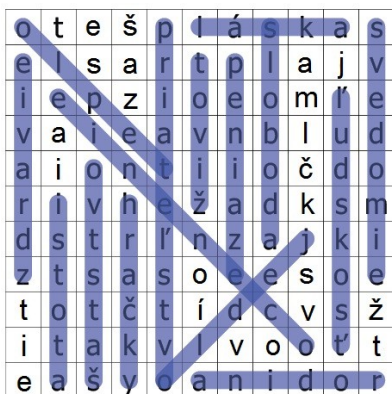
2. Neexistuje správne riešenie – zoradenie, pretože každý človek má vlastný hodnotový rebríček. Dôležité je, aby ste o jednotlivých ľudských hodnotách diskutovali a snažili sa primäť žiakov k tomu, aby sa nad nimi zamýšľali.

E

3. **spánok, jedlo, teplo a pod.**

Je potrebné so žiakmi rozprávať na tému základné ľudské potreby, aby vedeli úlohu riešiť. Čo považujeme za základné ľudské potreby v dnešnej dobe?

4. Tajnička: **Teš sa aj z maličkostí v živote.**

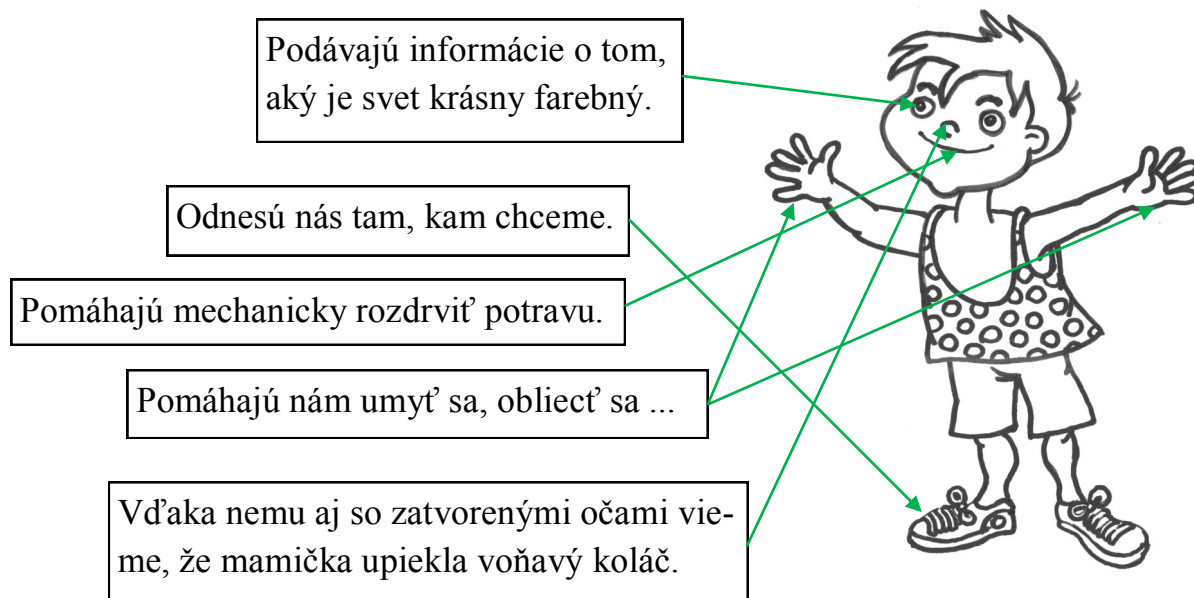

E

5. Chlapec na prvom obrázku má síce veľa hračiek, počítač a môže mať všetko, na čo si spomenie, ale to ho neuspokojuje. Jeho rodičia o neho nejavia záujem, aký by si želal. Je znudený, hoci má opatrovatelku.

Deti na druhom obrázku možno nemajú všetko, po čom túžia, ale rodičia sa im venujú a zažívajú spolu chvíle radosti a spokojnosti.

Úlohou žiakov by mala byť diskusia o výhodách a nevýhodách postavenia detí na oboch obrázkoch. Potom by sa mali po zvážení vyjadriť, na mieste ktorého dieťaťa by boli radšej.

Srdce - zabezpečuje fungovanie nášho tela

7. V ktorej skupine bola práca efektívnejšia a prečo?

Žiaci by mali zistiť, že efektívnejšia práca bola v skupine, kde sa uplatňovala del'ba práce. Každý žiak tu bol špecialistom, ktorý vykonával svoju časť práce. Prínos tejto špecializácie by sa mal preukázať tak, že v stanovenom časovom limite štúdio A vyrobí a na stôl učiteľa dodá viac vizitiek ako štúdio B. V tejto činnosti by sa mala preukázať výhoda del'by práce, konkrétne z hľadiska vyššej produktivity. Žiakov môžeme upozorniť, že del'ba práce nevznikne sama od seba a ten, kto ju vymyslí a zorganizuje, vlastne tiež urobil pre celú skupinu určitú prácu, t.j. zúčastnil sa na del'be práce.

♦ V čom vidíte výhody a nevýhody del'by práce?

Medzi výhody by sme mohli zaradiť špecializáciu pracovníkov (v ktorej sa neustále zdokonaľujú), hospodárnosť výroby (aj z časového hľadiska), a tým možné zníženie ceny výrobku.

Medzi nevýhody patrí jednotvárnosť a monotónnosť práce, možnosť straty záujmu o činnosť a s tým spojené zníženie zodpovednosti za vykonanú prácu, viazanosť na danú pozíciu a obmedzenie kariérneho rastu.

8. Komu je práca radosťou, pre toho **je život šťastím**.

j	ú	d	r	ž	b	á	r	e	ž
i	v	ť	e	t	i	j	a	m	o
t	š	ť	ý	k	í	n	š	a	č
a	k	t	n	e	s	i	s	a	
b	k	í	č	v	a	l	p	a	s
a	u	č	p	a	k	č	á	r	p
r	c	i	e	m	a	s	é	r	t
m	h	s	c	h	y	ž	n	á	í
a	á	o	e	r	é	f	o	š	m
n	r	n	r	é	ž	a	n	a	m

9. Žiaci individuálne doplnia úlohu. Predpokladáme, že sa bude vyskytovať viac osôb, ktoré sa podieľajú na domácich prácach. Na tomto príklade môžete demonštrovať deľbu práce v domácnosti. Je možné sa rozprávať o tom, ktoré práce v domácnosti by mohli žiaci vykonávať už v tomto veku.

10. Predpokladáme, že každý žiak má už nejakú skúsenosť s domácimi prácami, i keď ich nevykonáva pravidelne.

11. Úloha by mala vyústiť do krátkej diskusie, kde by si žiaci zopakovali, čo zaraďujeme medzi životné potreby a ako je možné ich zabezpečiť (na základe zistení z rozhovoru s rodičmi).

E

12. Učiteľ by sa mal snažiť viesť diskusiu tak, aby poukázal nielen na materiálne bohatstvo, ale aj duševné a duchovné.

V

13. Na Slovensku sa ako platná mena začalo používať euro. Znamená to, že naše peniaze sú platné vo všetkých krajinách, v ktorých je zavedené používanie eura. Eurozóna je územie (niekoľkých krajín), na ktorom je spoločnou menou euro.

I

14. **Belgicko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko, Taliansko, Francúzsko, Írsko, Grécko, Španielsko, Portugalsko, Rakúsko, Fínsko, Slovinsko, Cyprus, Malta, Slovensko, Estónsko.**

Predpokladáme, že žiaci budú potrebovať pomoc alebo kontrolu pri správnom zakresľovaní do mapy.

15. Žiaci by sa mali snažiť nájsť ďalšie využitie nedojedeného jogurtu, napr. odložiť ho a dojesť neskôr, použiť ako pleťovú masku; ide o snahu zminimalizovať vyhadzovanie potravín do odpadu, poukázat na hospodárnosť v domácnosti. Žiaci by mohli navrhnúť aj ďalšie využitie iných použitých alebo ne-spotrebovaných tovarov.

M

16. Koľko eur by zaplatili za celý školský rok (165 dní), ak by ste vôbec nevymeškali vyučovanie?

$$1 \cdot 165 = 165 \text{ €}$$

Ak by som nevymeškal vyučovanie, rodičia zaplatia za obedy v školskej jedálni 165 € za celý školský rok.

♦ Ak týždenne nezjete jeden obed, koľko eur zaplatia rodičia zbytočne?

$$165 : 5 = 33 \text{ (týždňov)}$$

$$1 \cdot 33 = 33 \text{ €}$$

Ak by som nezjedol jeden obed týždenne, rodičia by za celý školský rok zbytočne zaplatili 33 €.

♦ Čo by ste si za tie peniaze mohli kúpiť?

So žiakmi diskutujeme o možnostiach, pričom by učiteľ mal brať do úvahy a korigovať predstavy žiakov o cenách a využiteľnosť, resp. potrebnosť navrhovaných nákupov.

S

17. Predpokladáme dokončenie príbehu v tom zmysle, že pani učiteľka ho upozornila (pokarhala) za nešetrné zaobchádzanie s lavicou (pričom je to majetok školy). Ak uplatňujete partnerský prístup k žiakom, odpoveď by mala byť v zmysle informácie, že lavica je školským majetkom a slúži viacerým žiakom. Ďalšiemu žiakovi by sa tá kresba nemusela páčiť. Ako navrhuje Janko situáciu riešiť?

♦ Diskutujte o správnosti umiestnenia Jankovej kresby. Ako môže svoj čin napraviť?

Žiaci by mali prísť k záveru, že nie je správne, keď poškodzujú (znehodnocujú) majetok niekoho iného. Mali by diskutovať o návrhoch nápravy správania Janka, napr. lavicu natrieť.

18. Chlapec vo svojej detskej izbe stojí jednou nohou na autíčku – možno sa chcel povozit'.

Je možné, že autíčku takto poláme kolieska, hodnotíme to ako nehospodárne správanie.

Bábika leží v mláke – nehospodárne správanie.

Dievčatko a chlapček sedia na zemi, okolo nich sú balíky zviazaných starých papierov a spoločne viažu ďalší balík. Pravdepodobne papier chystajú do zberu – hospodárne správanie.

Deti na trávinatej ploche majú v rukách vrecia a zbierajú odpadky – hospodárne správanie.

Zopakuj si a ohodnot' sa!

Zámerom je, aby sa žiaci naučili kriticky sebahodnotiť. Stĺpec určený na odpoveď je možné vypracovať v spolupráci s učiteľom alebo v skupinách.

2. Ako si ustelieš, tak budeš spať

Táto kapitola sa viaže k tematickému celku NŠFG **Finančná zodpovednosť a prijímanie rozhodnutí**. Prostredníctvom úloh je možné u žiakov rozvíjať nižšie uvedené kompetencie viažuce sa k tematickému celku, ktoré sú sformulované do očakávaní.

*Celková kompetencia **Používanie spoľahlivých informácií a rozhodovacích procesov v osobných financiách**.*

*Čiastková kompetencia 1: **Prevziať zodpovednosť za osobné finančné rozhodnutia.***

Očakávania, že žiak je schopný: Uviesť príklady finančných rozhodnutí a ich možných dôsledkov. Uviesť príklady, ako byť finančne zodpovedným mladým človekom.

*Čiastková kompetencia 2: **Nájsť a vyhodnotiť informácie z rôznych zdrojov.***

Očakávania, že žiak je schopný: Uviesť príklady, prečo sa oplatí jednotlivcovi byť dobre finančne informovaný. Opísať zdroje finančných informácií.

*Čiastková kompetencia 3: **Kontrolovať osobné údaje a informácie.***

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať, ktoré druhy osobných informácií by nemali byť odhalené tretím osobám. Opísať možné dôsledky takéhoto odhalenia.

*Čiastková kompetencia 4: **Prijímať finančné rozhodnutia zvažovaním alternatív a dôsledkov.***

Očakávania, že žiak je schopný: Zoradiť osobné želania/potreby podľa ich dôležitosti. Stanoviť si merateľné krátkodobé finančné ciele. Vymedziť jednotlivé kroky pomocou zhodnotenia alternatív. Používať rozhodovanie pri krátkodobých cieľoch.

*Čiastková kompetencia 5: **Vypracovať komunikačné stratégie na diskusiu o finančných záležitostiach.***

Očakávania, že žiak je schopný: Uviesť príklady mienania peňazí u detí predchádzajúcich generácií. Porozprávať o hodnotách a postojoch predchádzajúcich generácií na základe ich osobných príbehov o peniazoch.

*Čiastková kompetencia 6: **Vedieť stručne zhrnúť hlavné princípy ochrany spotrebiteľov.*** **Očakávania, že žiak je schopný:** Vysvetliť podmienky na vrátenie výrobkov v miestnych obchodoch.

E 1. Čo ste museli zaplatiť ako prvé a prečo?

Medzi prvé výdavky by mali žiaci zaradiť základné výdavky (bývanie, strava, doprava, príp. splátka úveru).

- ♦ Čo ste museli kúpiť?

Na túto otázku môžu žiaci odpovedať rôzne, v závislosti od situácie, v ktorej sa ich rodina ocitla, ale aj od ponuky obchodníkov.

M ♦ Ako sa vám podarilo hospodáriť?

Každá skupina (rodina) by mala zhodnotiť, ako sa im darilo hospodáriť, aké šťastie/nešťastie ich postretlo (v závislosti na hode kockou), čo si mohli/nemohli dovoliť a prečo.

Medzi základné výdavky v domácnosti patria výdavky na bývanie a stravu. Ak má rodina úver a spláca ho, potom aj splátka úveru. V závislosti od vzdialenosti školy a zamestnania od bydliska do výdavkov vstupujú aj výdavky na dopravu. Medzi neovplyvniteľné výdavky radíme výdavky na bývanie a splátku úveru. Medzi výdavky, ktorých výšku môžeme do istej miery korigovať, radíme výdavky na stravu a dopravu.

Je potrebné rátať so zvýšenými výdavkami v mesiacoch marec – apríl (Veľká noc), júl, august (čas dovoleniek), september (výdavky na školu), november – december (Vianoce).

Okrem toho v základných výdavkoch nie sú zohľadnené bežné výdavky – údržba domácnosti, ošatenie členov rodiny, záľuby.

Prehľad príjmov a výdavkov jednotlivých rodín za mesiac:

	Boháčkovci	Debnárovci	Medenákovci	Vozárovci	Kudláčkovci
Príjem	2 500	1 300	1 000	600	1 500
Výdavky	1 900	1 050	600	500	1 100
K dispozícii	600	250	400	100	400

I 2. Žiaci by mali samostatne s využitím internetu vyhľadať finančné informácie. Následne pri spoločnej kontrole v diskusii si obhájiť dôležitosť svojich vyhľadaných informácií. Cieľom úlohy je, aby žiaci porozumeli pojmu finančná informácia, a zároveň v danej úrovni pochopili jej význam. Za finančné informácie možno považovať široké spektrum tém s dopadom na financie, ale aj informácie priamo hovoriace o financiách. Napríklad stav akcií na finančných burzách, informácie o HDP, správy o krachu významných firiem, pokles či vzrast zamestnanosti, zdražovanie služieb, tovarov, a pod.

3. Internet

M

4. Čo znamená, že konečný stav účtu je väčší ako jeho počiatočný stav?

Hospodárili sme dobre, minuli sme menej peňazí, ako sme získali.

♦ Čo znamená, že konečný stav účtu je menší ako jeho počiatočný stav?

V tomto mesiaci sa nám nedarilo dobre hospodáriť, z účtu sme vybrali viac peňazí ako sme tam vložili.

♦ V akom vzťahu by musel byť počiatočný a konečný stav účtu, aby sme mohli povedať, že ste dobre hospodárili?

Počiatočný stav účtu by musel byť väčší ako konečný stav účtu.

5. **Číslo občianskeho preukazu, rodné číslo.**

6. **Občiansky preukaz, resp. pas (u cudzincov).**

7. **Meno, priezvisko, trieda, škola**

Je málo pravdepodobné, aby v tej istej triede na tej istej škole boli dvaja žiaci s rovnakým menom i priezviskom.

E

8. Podľa Zákona o ochrane osobných údajov sú osobné údaje tie, ktoré umožňujú presne identifikovať konkrétnu osobu. Za určitých podmienok by mohli podobné informácie viesť k ohrozeniu alebo znevýhodneniu dotykanej osoby. Okrem kontaktných informácií radíme medzi osobné údaje aj tzv. citlivé informácie, ktoré odhaľujú rasový, etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru alebo svetonázor, členstvo v organizáciách, politických stranách, informácie o zdravotnom stave alebo pohlavnom živote.

Medzi osobné údaje zaraďujeme:

meno, bydlisko, telefónne číslo, škola, pracovisko, vek, rodné číslo, pohlavie, informácie o zdravotnom stave, príslušnosť k náboženskej skupine, sexuálna orientácia, emailová adresa, prístupové heslá k emailovej schránke, k internetovým profilom.

Okrem osobných údajov môžu byť zneužitie i ďalšie údaje:

· Bankové údaje

číslo účtu, heslo, informácie ku kreditným kartám,

· Fotografie a videá

predovšetkým také, ktoré vás zachytávajú v nepríjemných alebo trápnych situáciách, fotografie a videá, kde ste v spodnej bielizni, tiež aj fotografie, ktoré poskytujú informácie o vašom životnom štýle, trávení voľného času (napríklad fotografie z dovoleník),

- Informácie o sociálno-ekonomických pomeroch

informácie o tom, kde a ako žijete, aké sú príjmy rodiny, čo vlastníte (elektronika, dopravné prostriedky, nehnuteľnosti), akým záľubám sa venujete.

Riziká, s ktorými sa môžete stretnúť, sa pohybujú na škále od miernych – napr. zasielanie nevyžiadaných reklamných emailov po poskytnutí vašej emailovej adresy, až po vážne ohrozenia, ako sú krádeže, vydieranie a šikanovanie. So žiakmi by ste mali diskutovať o týchto rizikách.

9. V úlohe je niekoľko možných a súčasne správnych riešení. Zoradenie priorít je totiž osobná zodpovednosť a postoj. Každý žiak môže ciele kapitána zoradiť inak a zároveň žiadna z odpovedí nie je nesprávna. Cieľom úlohy je dosiahnuť, aby žiaci porozumeli tomu, že každý človek poradie svojich cieľov usporiada podľa vlastného postoja k daným cieľom a ich osobného uprednostnenia. Pre niekoho môže byť problém, že je kapitán špinavý, úplne banálny a radšej bude riešiť dopravu tovaru, umývanie nechá na neskôr. Naopak, niekto iný uprednostní osobné fyziologické potreby pred riešením pracovných a organizačných úloh. Je dôležité žiakov upozorniť na fakty, ktoré môžu nasledovať po zoradení úloh. Napr. ak bolo riešenie pracovných a organizačných úloh odsunuté na posledné miesta, následkom môže byť neskoré doručenie tovaru, prípadne vážna porucha lode. Úloha má žiakov motivovať k zodpovednému prístupu k svojim rozhodnutiam a uvažovaniu nad ich dôsledkami.

10. Úloha vedie žiakov k zamysleniu sa nad tým, ako je možné dosiahnuť svoj vytýčený cieľ. Žiaci by mali dospieť k záveru, že každý cieľ sa dosahuje postupne pomocou menších úloh a ich dosahovaním, čím sa približujú čoraz bližšie k samotnému cieľu. Motiváciou je cieľ a jeho dôležitosť. „Ak niečo naozaj chcem, nájdem spôsob, ako to dosiahnem.“

S

11. V diskusii žiaci majú dospieť k osobnému postojovi a vlastnému názoru na rozdiel medzi dnešnou a minulosťou, medzi hodnotami vecí v týchto obdobiach. Je dôležité viesť ich najmä k pomenovaniu hodnôt v minulosti a dnes a uvedomeniu si rozdielov. Posúdenie, či bolo deťom lepšie v minulosti, alebo dnes je už osobným názorom každého žiaka, čo je tiež dôležitou súčasťou ich vlastného uvedomenia si seba samého vo vzťahu k vlastným hodnotám a financiám.

- ♦ Na základe prečítaného skúste povedať, v ktorej dobe sa mali deti lepšie.

Preto aj odpoveď na prvú otázku bude rôzna, podľa osobných postojov žiakov.

- ♦ Na čo míňali deti peniaze v minulosti?

Zároveň by z textu žiaci mali vedieť jednoznačne zodpovedať otázku, na čo v minulosti deti míňali peniaze, a teda, že išlo skôr o jednoduchšie veci, najmä menej nákladné a menej často, v porovnaní s dnešnou dobou.

- ♦ Aké hodnoty boli dôležité v minulosti?

Správne pomenovanie hodnôt, ktoré v minulosti boli dôležité nemusia však zodpovedať dnešnému usporiadaniu hodnôt. Je však dôležité pre porozumenie rozdielov dôb, aby žiaci vedeli definovať hodnoty ako urobiť radosť blízkym, investovať do trvalých hodnôt, vedieť šetriť z nesebeckých dôvodov a podobne.

12.

I 13. 24 mesiacov, t.j. 2 roky

Občiansky zákonník stanovuje záručné lehoty:

- 24 mesiacov na predaný tovar
- 24 mesiacov na zhotovenú vec na zákazku
- 18 mesiacov pri stavebných opravách a úpravách
- 12 mesiacov pri predaji použitých vecí
- 3 mesiace pri oprave a úprave vecí
- záručná lehota začína plynúť od prevzatia veci kupujúcim
- ak pri reklamácií dôjde k výmene tovaru, jeho záručná lehota začína plynúť znovu od prevzatia novej veci. To isté platí aj pri výmene súčiastky, na ktorú bola poskytnutá záruka
- ak je na predávanej veci, na jej obale alebo v návode vyznačená doba použitia, záručná lehota trvá do uplynutia tejto doby
- pri veciach, ktoré sa rýchlo kazia, treba reklamáciu uplatniť najneskôr na druhý deň po kúpe, inak právo zanikne
- po uplynutí záručnej lehoty právo na reklamáciu zaniká!

Záručná lehota sa vzťahuje aj na výrobky predávané so zľavou alebo vo výpredajoch. Ak sa však zľava poskytla pre konkrétnu chybu tovaru, túto chybu potom nemôžete reklamovať.

14. Reklamácia

15. Pokladničný doklad

Pri reklamácií je potrebné predložiť najmä pokladničný doklad, ktorý najlepšie dokazuje zakúpenie výrobku u predávajúceho. Nákup je síce možné preukázať aj inými dokladmi (výpisom z účtu pri platbe kartou, záručným listom, čestným vyhlásením apod.), avšak absencia pokladničného dokladu môže reklamačný proces pre spotrebiteľa skomplikovať.

16. Predpokladáme, že scény budú jednoduché. Môžeme však pri nich vyvolať diskusiu, ktorá by vychádzala z možných komplikácií, napr. Musí byť tovar v originálnom obale?

Ako postupovať pri reklamácii?

1. K reklamácii musíte doložiť pokladničný doklad.
2. Výrobok môžete reklamovať aj bez originálneho obalu.
3. Reklamovať môžete počas otváracích hodín predajne – v predajni sa musí vždy nachádzať osoba, ktorá prijíma reklamácie.
4. Presne opíšete chybu, ktorá v zakúpenom výrobku vznikla, a tiež spôsob, ako ju chcete vyriešiť.
5. Predajca určí spôsob vybavenia reklamácie ihneď, v zložitých prípadoch do 3 pracovných dní a v odvodnených prípadoch (najmä ak ide o zložité technické zhodnotenie stavu výrobku) najneskôr do 30 dní.
6. Vybavenie reklamácie nesmie trvať dlhšie ako 30 dní. Po uplynutí tejto lehoty má spotrebiteľ právo od zmluvy odstúpiť, alebo má právo na výmenu za nový výrobok.
7. Za vybavenie reklamácie sa považuje odovzdanie výrobku po oprave, jeho výmena, zamietnutie reklamácie alebo vrátenie peňazí.
8. Ak vám predajca reklamáciu neuznal, môžete si nechať zhotoviť znalecký posudok – predajca vám musí v doklade o reklamácii uviesť, komu môžete zaslať výrobok na posúdenie.

Zopakuj si a ohodnot' sa!

Zámerom je, aby sa žiaci naučili kriticky sebahodnotiť. Stĺpec určený na odpoveď je možné vypracovať v spolupráci s učiteľom alebo v skupinách.

3. Bez práce nie sú koláče

Táto kapitola sa viaže k tematickému celku NŠFG **Zabezpečenie peňazí pre uspokojovanie životných potrieb – príjem a práca**. Prostredníctvom úloh je možné u žiakov rozvíjať nižšie uvedené kompetencie viažuce sa k tematickému celku, ktoré sú sformulované do očakávaní.

*Celková kompetencia **Porozumenie a orientovanie sa v zabezpečovaní životných potrieb jednotlivca a rodiny**. Vyhodnotenie vzťahu práce a osobného príjmu.*

Čiastková kompetencia 1: Poznať a harmonizovať osobné, rodinné a spoločenské potreby. **Očakávania, že žiak je schopný:** Pomenovať osobné, rodinné a spoločenské potreby.

Čiastková kompetencia 2: Porozumieť a orientovať sa v problematike zabezpečovania životných (ekonomických) potrieb jednotlivca a rodiny.

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať príklady základných životných potrieb.

Čiastková kompetencia 3: Zhodnotiť vzdelanostné a pracovné predpoklady z hľadiska uspokojovania životných potrieb.

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať, čo je povolanie a zamestnanie.

Čiastková kompetencia 4: Identifikovať zdroje osobných príjmov.

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať svoju predstavu, čo sú to osobné príjmy človeka.

Čiastková kompetencia 5: Orientovať sa v modeloch zabezpečenia jednotlivca a rodiny peniazmi.

Očakávania, že žiak je schopný: Vysvetliť na jednoduchom príklade vzťah človeka a rodiny k peniazom.

Čiastková kompetencia 7: Poznať základné otázky úspešnosti vo finančnej oblasti, inšpirované úspešnými osobnosťami a uplatňovanie ich postupov.

Očakávania, že žiak je schopný: Vysvetliť príklady úspešnosti a neúspešnosti človeka v živote.

S

1. Povolanie je to, čo človek vyštudoval, na čo má kvalifikáciu. Zamestnanie je to, čo človek vykonáva (pracuje), môže aj nemusí súvisieť s povolaním.

♦ Aké zamestnanie mali Radkini rodičia?

otec – veterinár (je to aj jeho povolanie)

mama – účtovníčka

2.

					1.	P	E	K	Á	R									
					2.	H	O	L	I	Č									
					3.	S	P	R	I	E	V	O	D	C	A				
					4.	L	E	K	Á	R									
			5.	U	P	R	A	T	O	V	A	Č	K	A					
6.	Z	Á	H	R	A	D	N	Í	K										
					7.	P	I	L	O	T									
				8.	A	U	T	O	M	E	C	H	A	N	I	K			

Poslanie

O povolani ako poslaní sa hovorí najmä v súvislosti s povolanim lekára, učiteľa, farára (ale nie vždy u všetkých, ktorí toto povolanie vykonávajú)

S

3. Ak o tom viete snívať, **dokážete to robiť**.

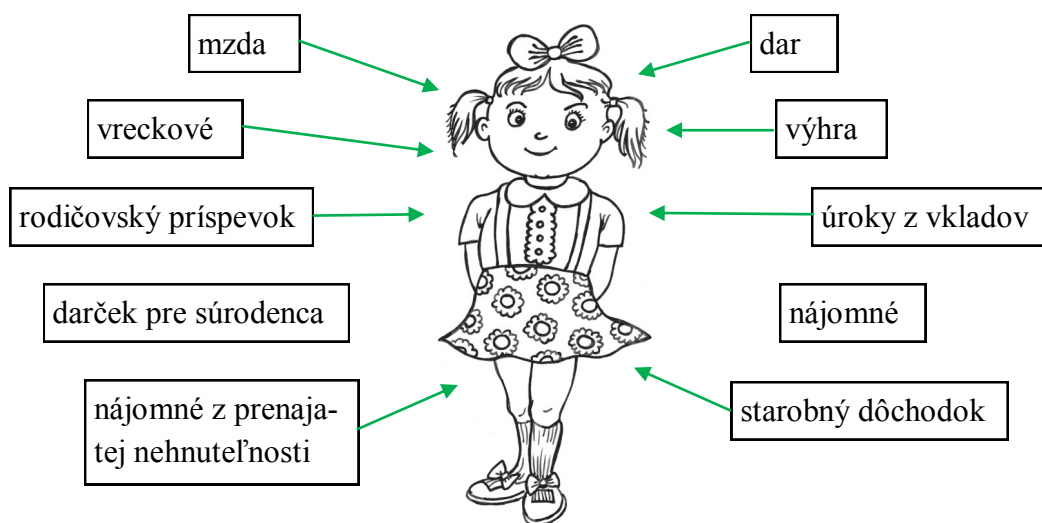
č	k	í	n	v	o	t	č	ú	s
a	m	e	d	m	u	r	á	r	p
š	ó	l	o	k	á	r	ž	p	i
n	n	e	u	e	t	í	r	r	s
í	o	k	č	r	r	č	o	á	o
k	k	t	i	á	á	j	t	v	v
š	e	r	t	n	h	a	k	n	a
o	e	i	e	i	c	r	a	i	t
f	t	k	ľ	m	u	k	d	k	e
é	o	á	r	o	k	o	e	b	ľ
r	i	r	ť	k	c	e	r	e	h

Žiaci jednoducho opíšu činnosť v jednotlivých povolaniach. Túto úlohu môžeme spojiť aj s výtvarným zobrazením jednotlivých povolanií.

4. Bolo by vhodné, keby žiaci svoje súčasné rozhodnutie zdôvodnili.

5. Ak sa profesia, ktorú rodičia vyštudovali zhoduje s ich terajšou prácou, ktorú vykonávajú, je povolanie aj ich zamestnaním.

6.

V rozhovore so žiakmi môžeme objasniť uvedené druhy príjmov.

7.

1.	P	E	N	I	A	Z	E	
2.	D	A	R	Č	E	K		
		Í						
3.	N	Á	J	O	M	N	É	
4.	V	R	E	C	K	O	V	É
5.	M	Z	D	A				

8. Predpokladáme, že žiaci budú tvrdiť, že žiadne, je potrebné im pripomenúť, že aj darčeky sú druhom príjmu. Niektorí žiaci môžu dostávať vreckové.

M

9. Úlohou učiteľa nie je hodnotiť rozhodnutie žiakov. Je však potrebné, aby žiaci svoje rozhodnutie podložili argumentami. Zároveň je potrebné usledovať, či nebol prekročený stanovený finančný limit.

10. V diskusii by mali žiaci pochopiť, čo je úspech, že je to vlastne ich vlastný osobný názor, ktorý záleží od ich vlastných osobných hodnôt a cieľov. Žiaci by mali porozumieť, že úspech sú oni sami a ich myslenie. Učiteľ ich v diskusii vedie k vlastnému utváraniu názorov a postojov, čím smeruje aj k hodnoteniu úspešnosti pri neúplnom plnení cieľov. Taktiež odpoveď žiakov bude vyplývať z ich osobného postoja a hodnotenia úspešnosti, podľa vlastných kritérií. Pre niekoho je úspechom i pokúsiť sa. Nieкто za úspech považuje len výlučné a absolútne dosiahnutie cieľa.

11.

	A	B	C	D	E	F
1	H	B	P	D	O	F
2	T	Š	K	M	E	L
3	Ú	E	I	V	S	C
4	T	Ť	E	O	G	J
5	S	R	A	Z	Y	Č

A3 E3 C1 C4 F3 A1

Ú	S	P	E	C	H
---	---	---	---	---	---

F4 B3

J	E
---	---

B2 B4 C5 A5 A2 C3 E2

Š	Ť	A	S	T	I	E
---	---	---	---	---	---	---

Zopakuj si a ohodnot' sa!

Zámerom je, aby sa žiaci naučili kriticky sebahodnotiť. Stĺpec určený na odpoveď je možné vypracovať v spolupráci s učiteľom alebo v skupinách.

4. Dvakrát meraj a raz rež

Táto kapitola sa viaže k tematickému celku NŠFG **Plánovanie a hospodárenie s peniazmi**. Prostredníctvom úloh je možné u žiakov rozvíjať nižšie uvedené kompetencie viažuce sa k tematickému celku, ktoré sú sformulované do očakávaní.

*Celková kompetencia **Organizovanie osobných financií a používanie rozpočtu na riadenie hotovosti**.*

Čiastková kompetencia 1: Vypracovať osobný finančný plán.

Očakávania, že žiak je schopný: Porozprávať, aké môžu byť výdavky na domácnosť a aké môžu byť zdroje príjmov v domácnosti.

Čiastková kompetencia 2: Vypracovať systém na udržiavanie a používanie finančných záznamov.

Očakávania, že žiak je schopný: Vysvetliť svoju predstavu o tom, čo je majetok.

Čiastková kompetencia 3: Popísať spôsob používania rôznych metód platenia.

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať, za čo všetko rodičia v domácnosti platia.

Čiastková kompetencia 4: Uplatniť spotrebiteľské zručnosti pri zodpovednom rozhodovaní o nákupe.

Očakávania, že žiak je schopný: Porovnať ceny rovnakého výrobku v dvoch rôznych obchodoch. Uplatniť zodpovedné rozhodovanie, primerané osobnému veku, pri nákupe.

Čiastková kompetencia 5: Zvážiť príspevky na darcovstvo a filantropiu.

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať, ktoré charitatívne organizácie žiak vo svojom okolí pozná.

Čiastková kompetencia 6: Uvedomiť si účel a dôležitosť závetu.

Očakávania, že žiak je schopný: Uviesť predmet, ktorý zdedil niektorý z členov domácnosti.

I

1. Náklady: ubytovanie: je potrebné sa dohodnúť, v akom type ubytovania by chceli žiaci bývať
- cesta: je možné zvážiť aj alternatívy pri trase alebo pri druhu dopravy
- iné: medzi iné by bolo vhodné započítať cestovné poistenie

Rozpočet na jedného žiaka: celkovú sumu vydělíme počtom žiakov

Zvyčajne bývajú pri organizovaných podujatiach zľavy (doprava, ubytovanie, poistenie).

M

2. Ktorú z ponúk by ste odporučili?

Ak by chceli kúpiť všetok uvedený tovar, zaplatili by:

obchod A – $83 + 350 + 247 + 452 + 36 + 24 = 1\,192$ €, k tomu ponorný mixér (darček), doprava zdarma

obchod B – $79 + 319 + 253 + 430 + 86 + 24 + 28 = 1\,219$ €

$1\,219 + 15$ (doprava) = $1\,234$ €

Odporúčame obchod A (v prípade, že majú záujem aj o ponorný mixér).

- ♦ Vypočítajte, koľko by v tomto prípade zaplatili za elektrospotrebiče.

$83 + 350 + 247 + 452 + 36 + 24 = 1\,192$ €

- ♦ Za nákup platili len stoeurovkami. Koľko ich museli použiť? Koľko eur im pri pokladni vydali?

12, vydali im 8 €

V prípade obchodu B museli použiť 13 stoeuroviek, vydali im 66 €.

3. Zvyčajne sú ceny tovaru počas výpredajov nižšie ako boli pôvodné ceny (pozor na nekalé praktiky – napr. uvádzanie nepravdivej pôvodnej ceny, pričom cena vo výpredaji je totožná, ak nie vyššia ako bola pred tým).

Vo väčšine prípadov sa oplatí kupovať vo výpredaji, pretože tovar môžeme získať za prijateľnejšie ceny.

Začiatkom jari obvykle býva vo výpredaji zimný tovar, začiatkom jesene je to letný tovar. Toto však platí zvyčajne pre sezónny tovar, napr. oblečenie.

Najčastejšie **dôvody na výpredaj:**

- prílev rýchlej hotovosti, zvyčajne bez alebo len s minimálnym ziskom
- znižovanie strát tovarov, ktorým končí doba spotreby
- likvidácia zásob a uvoľnenie priestorov v sklade
- uvádzanie nového výrobku na trh v zmysle stratégie - skúste ho!
- zbavenie sa nepredajného tovaru
- prilákanie nových zákazníkov

4. Budeme sa zaoberať len výdavkami súvisiacimi s používaním motorového vozidla na súkromné účely (nepredpokladáme náklady na vodičský preukaz). Tieto môžeme rozdeliť na:
 - nevyhnutné – pohonné látky (aj spotreba olejov, mazacích látok a náplní), zimné pneumatiky, pravidelné kontroly (emisná, technická), údržba vozidla (umývanie, servisné prehliadky), povinné zmluvné poistenie,
 - voliteľné – havarijné poistenie, diaľničné známky, garážovanie, snehové reťaze.
5. Veľké balenia potravín sa oplatí kupovať iba v prípade, že sme schopný dané množstvo skonzumovať do dátumu spotreby. Takže zásadne nekupujeme veľké balenia pred ich expiráciou.

Veľké balenia iných vecí sa oplatí kupovať, ak dané množstvo potrebujeme, sme schopní v primeranej dobe ho spotrebovať a máme kde uskladniť. V tomto prípade neplatíme zbytočne za obaly jednotlivých kusov. Napríklad – veľké balenie toaletného papiera, pracieho prášku, ponožiek.

- M** 6. Cena lístka 60 minút – 0,90 €; zľavnený 0,45 €

Najjednoduchšie, ako zistiť, koľko zľavnených lístkov by sme kúpili za tú istú sumu:

$$8,50 - 0,90 = 7,60 \qquad 7,60 : 0,45 = 16,89$$

To znamená, že skupinový lístok sa vyplatí, ak má skupina viac ako 17 žiakov.

Je možné, že žiaci to budú skúšať postupným dosádzaním do vzorca: $0,90 + 0,45 \cdot x$, pričom x = počet žiakov, kým nedostanú sumu vyššiu ako 8,50.

- I** 7. Je dôležité, aby žiaci porovnávali tovar toho istého druhu (rovnaké parametre), najlepšie i tej istej značky. Niekedy môžu prísť na to, že cena, ktorá je v jednom obchode akciová, je v inom bežná.
8. Je možné žiakom stanoviť časový limit, počas ktorého budú úlohu riešiť. Potom si skupiny porovnajú svoje výsledky. Tie príjmy a výdavky, ktoré navrhli ostatné skupiny, si žiaci dopíšu. Skupina, ktorá vymyslela najnákladnejšiu domácnosť (najvyšší počet typov výdavkov) získa titul „Triedni utrácači“.

PRÍJMY DOMÁCNOSTI

mzdy

dôchodky

sociálne dávky

nájomné z nehnuteľností

úroky z vkladov

atď

VÝDAVKY DOMÁCNOSTI

nájomné

platby za elektrinu

vodné a stočné

odvoz odpadu

poplatky za telefón

poplatky za televíziu atď

9. Čo pre Botswančana predstavuje skutočný majetok?

dobytok

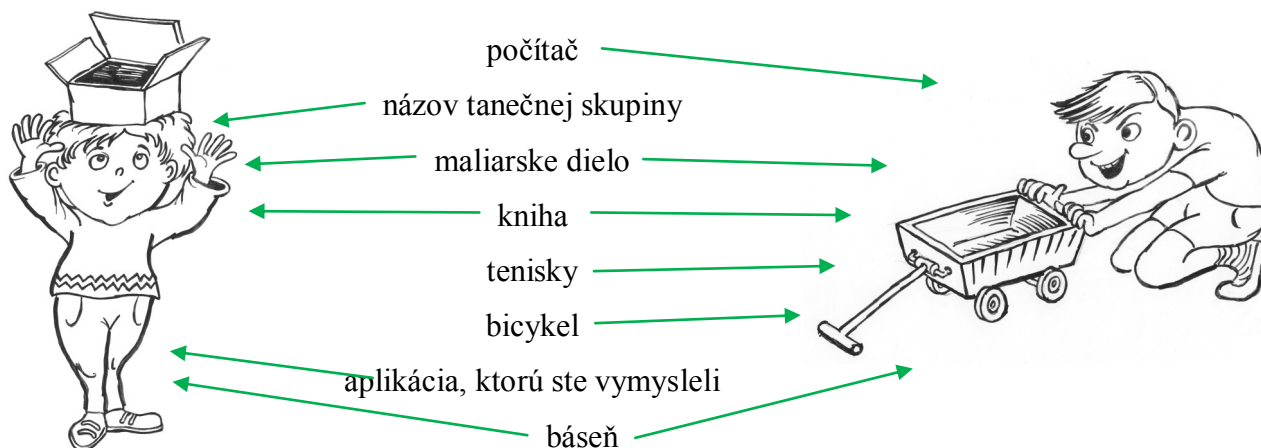
♦ Aké bohatstvo našej krajiny by ste ukázali turistom z Botswany?

Je na individualite žiakov, čo považujú za bohatstvo našej krajiny.

10.

DUŠEVNÉ VLASTNÍCTVO

HMOTNÉ VLASTNÍCTVO

Do oboch skupín môžeme zaradiť: maliarske dielo – do skupiny duševného vlastníctva v prípade, že sme ho namaľovali, do skupiny hmotného vlastníctva v prípade, že nejaké maliarske dielo vlastníme (obraz); kniha – do skupiny duševného vlastníctva v prípade, že sme jej autorom, myslíme tým teda text knihy, do skupiny hmotného vlastníctva v prípade, že nejakú knihu vlastníme; báseň – do skupiny duševného vlastníctva v prípade, že sme ju vymysleli, do skupiny hmotného vlastníctva v prípade, že ju vlastníme (napr. v nejakej básnickej zbierke).

11. Nie je podstatné určiť, ktorý druh vlastníctva je cennejší, ale vyvolať diskusiu, v ktorej si žiaci ozrejmi, čo je hmotné a čo duševné vlastníctvo. Predpokladáme, že žiaci budú vedieť uviesť príklady, ako chrániť hmotné vlastníctvo. V oblasti duševného vlastníctva je postačujúce, ak sa učiteľ v tomto veku obmedzí na oblasť umeleckých diel a softwaru. V tejto súvislosti by sme mali pomocou konkrétnych príkladov diskutovať o tom, že nie je možné kopírovať tieto diela bez predchádzajúceho majiteľa a práv, čím sú chránené.

ZÁKLADNÉ	PRÍLEŽITOSTNÉ	NEOČAKÁVANÉ
strava	zábava	pokazený spotrebič
sporenie	oblečenie	úraz
bývanie	kozmetika	ochorenie
splátky úverov	záľuby	strata zamestnania
štúdium	oddych	
doprava		
poplatky za komunikáciu		

13. Tajnička: **Rodinný rozpočet**

r	a	v	a	r	p	o	d	i
t	e	l	e	f	ó	n	n	o
š	k	o	l	n	é	t	d	i
n	s	p	o	r	e	n	i	e
a	d	o	v	r	n	ý	r	o
z	p	o	n	p	l	y	n	č
e	l	e	k	t	r	i	n	a
e	t	s	t	r	a	v	a	t

14. Diskusia žiakov by mala smerovať k porozumeniu, o čom plánovanie vlastne je a prečo je to dôležité. Aj na základe predchádzajúcich úloh by žiaci mali mať sformovaný vlastný názor na plánovanie výdavkov. Učiteľ diskusiu vedie smerom k zmyslu plánovania.

15. Cieľom je, aby si žiaci začali všímať a uvedomovať, aké sú ceny bežných potravín. V následnom hodnotení by sme mohli diskutovať o tom, v ktorom obchode by bolo výhodnejšie nakupovať?

Zaujímavé by bolo urobiť toto pozorovanie opakovane s odstupom času a následne zhodnotiť zistenia.

Nie je nutné urobiť prieskum práve v troch obchodoch – v menších obciach by postačovali dva obchody, vo väčších mestách to môže byť porovnanie viacerých obchodov.

M

16. Čo si kúpite na desiatu?

Možností je viac:

- minerálna voda a jablkový džús (teoreticky to je možné)
- minerálna voda a obložený chlebík
- minerálna voda a čokoládová tyčinka
- minerálna voda a keksík
- minerálna voda a jogurt
- jablkový džús a obložený chlebík
- jablkový džús a čokoládová tyčinka
- jablkový džús a keksík
- jablkový džús a jogurt
- obložený chlebík a čokoládová tyčinka
- obložený chlebík a keksík
- obložený chlebík a jogurt
- čokoládová tyčinka a keksík
- čokoládová tyčinka a jogurt
- keksík a jogurt

Žiaci by mali zdôvodniť svoj výber. Za predpokladu, že žiak nemá nič na jedenie z domu, pokladáme niektorú z kombinácií, kde sa vyskytuje nápoj a nevyskytuje maškrta, za zodpovedný výber.

E

17. Predpokladáme, že nápadov budú mať žiaci veľa. Okrem kúpy najrôznejších vecí si môžu žiaci peniaze aj odložiť. Je potrebné ustrážiť, aby žiaci nenavrholi také veci, ktorých cena ďaleko presahuje sumu 20 €.
18. Je možné, že obnosené šatstvo, vyhadzujú, darujú známym, predávajú na bazáre, odovzdajú v charitatívnych organizáciách...
19. Je potrebné mať zmapované charitatívne organizácie a ich zameranie vo vašom okolí.
20. Je možné, že z diskusie vziať podnetné návrhy, ktoré ako učiteľ môžete predložiť vedeniu školy, prípadne po schválení ich môžete spolu so žiakmi zrealizovať.

21. Dedenie

So žiakmi by sme mohli začať diskusiu napr. príbehom: Milá, veľmi stará pani, ktorá žila sama v domčeku na kraji dediny jedného dňa zomrela. Porozprávajte, čo sa stalo s domčekom. Následne by sme ich mali priviesť k tomu, že keď ľudia zomrú, ostávajú po nich na tomto svete nejaké veci. A tie veci nezostanú len tak, ale ich niekto zdedí (prípadne prepadne štátu). Vyzveme žiakov, aby hovorili, čo všetko by sme mohli zdediť.

Zopakuj si a ohodnot' sa!

Zámerom je, aby sa žiaci naučili kriticky sebahodnotiť. Stĺpec určený na odpoveď je možné vypracovať v spolupráci s učiteľom alebo v skupinách.

5. Kamaráti bud'me, dlhy si plat'me

Táto kapitola sa viaže k tematickému celku NŠFG **Úver a dlh**. Prostredníctvom úloh je možné u žiakov rozvíjať nižšie uvedené kompetencie viažuce sa k tematickému celku, ktoré sú sformulované do očakávaní.

*Celková kompetencia **Udržanie výhodnosti, požičiavanie za priaznivých podmienok a zvládanie dlhu.***

Čiastková kompetencia 1: Identifikovať náklady a prínosy jednotlivých typov úverov. **Očakávania, že žiak je schopný:** Opísať situácie, kedy si človek peniaze/ predmety nakupuje a kedy si ich požičiava. Popísať dôsledky oboch možností.

Čiastková kompetencia 2: Vysvetliť účel informácií o úverovej schopnosti a poznať práva žiadateľa o úver v súvislosti s informáciami o úverovej schopnosti.

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať, aké vlastnosti by mal mať človek, ktorý si požičia obľúbenú osobnú vec iného človeka. Opísať postup, ako si môže človek opätovne získať dôveru požičiavajúceho, ak stratil alebo poškodil požičanú osobnú vec.

Čiastková kompetencia 3: Opísať spôsoby, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predĺžením) alebo ako ich zvládnuť.

Očakávania, že žiak je schopný: Porozprávať o tom, čo môže nastať pri požičiavaní si cenných predmetov alebo peňazí.

1.

film

kniha

motorová píla

príviesný vozík

tepovač

auto

chladnička

oblečenie

počítač

vysávač

Uvedené zaradenie nie je jednoznačné. Napríklad knihu za istých okolností kupujeme – ako darček, motorovú pílu môžeme tiež používať tak často, že sa nám vyplatí jej kúpa. Naopak, auto si za istých okolností, napr. na dovolenke požičiame, to isté platí o niektorom oblečení, napr. svadobných šatách.

2. Vo všeobecnosti veci kupujeme vtedy, ak ich používame často (ich požičiavanie by sa nám nevyplatilo) alebo ak sú to veci osobnej potreby. Veci si požičiavame vtedy, ak ich používame zriedka, niekedy len raz. Zbytočne by sme za ne platili vysoké sumy.

E

3. Žiaci pravdepodobne dokončia príbeh dvomi či tromi verziami, kladnou, zápornou a kombinovanou. Pri vysvetlení je dôležité ponechať žiakom vyjadrenie ich vlastného názoru. V diskusii učiteľ žiakov usmerňuje k hľadaniu spôsobov, ako v rámci etického prístupu riešiť vzniknutý problém z príbehu. Môžete použiť i reálne príhody z triedy, či života žiakov. Cieľom je porozumenie tomu, že každý problém je možné riešiť, ako aj význam dôvery, či vzťahu.

4. V úlohe žiaci majú vyjadriť vlastný názor. Preto neexistuje správna odpoveď. Výsledkom by malo byť porozumenie vzťahu „požičanie si“. Medzi odpoveďami by sa však mali vyskytnúť napríklad zodpovednosť, dôveryhodnosť či cieľavedomosť.

5. Žiaci v diskusii majú vyjadriť vlastné skúsenosti a najmä dojmy a pocity z nich. Nikto by tieto emócie nemal hodnotiť, ide len o výpovednú hodnotu.

S

6. Žiaci pri dokončovaní príbehov iste nájdu množstvo možných pokračovaní. Cieľom však je dosiahnuť u nich uvedomovanie si možného rizika pri svojom vlastnom konaní, ale aj konaní ich okolia.

7. Požičiavanie je vždy spojené s **rizikom**.

				S	T	R	A	T	A													
V	R	Á	T	E	N	I	E															
						Z	O	D	P	O	V	E	D	N	O	S	Ť					
Z	Á	B	U	D	L	I	V	O	S	Ť												
				P	O	K	U	Š	E	N	I	E										
		P	O	Š	K	O	D	E	N	I	E											
			K	L	A	M	S	T	V	O												

Zopakuj si a ohodnot' sa!

Zámerom je, aby sa žiaci naučili kriticky sebahodnotiť. Stĺpec určený na odpoveď je možné vypracovať v spolupráci s učiteľom alebo v skupinách.

6. Babka k babce, budú kapce

Táto kapitola sa viaže k tematickému celku NŠFG **Sporenie a investovanie**. Prostredníctvom úloh je možné u žiakov rozvíjať nižšie uvedené kompetencie viažuce sa k tematickému celku, ktoré sú sformulované do očakávaní.

Celková kompetencia Aplikácia rôznych investičných stratégií, ktoré sú v súlade s osobnými cieľmi.

Čiastková kompetencia 1: Diskutovať o tom, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite. **Očakávania, že žiak je schopný:** Opísať svoju predstavu o tom, ako človek môže sporiť.

Čiastková kompetencia 2: Vysvetliť, akým spôsobom investovanie zhodnocuje majetok a pomáha pri plnení finančných cieľov.

Očakávania, že žiak je schopný: Uviesť svoju predstavu o tom, čo je možné považovať za investíciu.

Čiastková kompetencia 3: Zhodnotiť investičné alternatívy.

Očakávania, že žiak je schopný: Vysvetliť, prečo je dobré ukladať peniaze vo finančnej inštitúcii.

Čiastková kompetencia 4: Opísať spôsob nákupu a predaja investícií.

Očakávania, že žiak je schopný: Vysvetliť, na čo by človek mohol minúť väčšiu sumu peňazí, ktorú si našetril v peňažnej inštitúcii.

Čiastková kompetencia 5: Vysvetliť vplyv daní na návratnosť investícií.

Očakávania, že žiak je schopný: Vysvetliť, že za všetko sa platí daň. Popísať, ako sa kupuje dom alebo auto pre domácnosť a aké majú s tým rodičia výdavky.

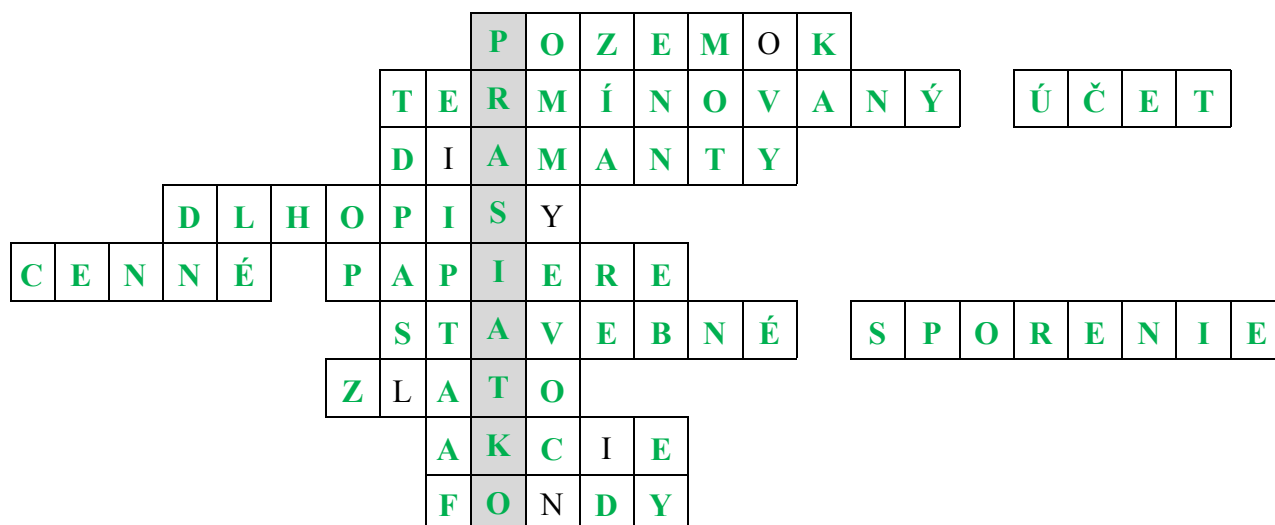
Čiastková kompetencia 6: Vysvetliť spôsob regulácie a dohľadu nad finančnými trhmi. **Očakávania, že žiak je schopný:** Vysvetliť, prečo je potrebné vytvárať prostredie dôvery a bezpečia pri používaní peňazí v rámci denného nakupovania, ale aj ich šetrenia. Porozprávať o tom, ako predchádzať stratám a znehodnoteniu vecí a peňazí.

M

1. $39 : 2 = 19, \text{ zv. } 1$

O 20 týždňov, teda asi o 5 mesiacov.

2.

Žiakom v stručnosti vysvetlíme jednotlivé pojmy.

I

3. Bežné účty sú klasickým produktom bánk slúžiacim nielen k platbám, ale i na rýchly výber hotovosti. Sú využívané na väčšinu transakcií, či už máme na mysli prevody miezd, platby nájomného alebo splátok. Dnes už napríklad iba veľmi malá časť zamestnávateľov vypláca mzdy v hotovosti, trendom je jednoznačne prevod bezhotovostnou formou. Bežný účet takisto značne uľahčuje rôzne pravidelné platby.

Termínované účty patria k najobľúbenejším produktom pre dočasné uloženie peňazí. Nie vždy sú však tým najvhodnejším.

Výhody termínovaného účtu:

- zhodnotenie voľných peňažných prostriedkov na termínovanom účte je výhodnejšie ako na bežnom účte
- vo väčšine ide o bezplatné zriadenie a vedenie termínovaného účtu
- termínovaný vklad je poistený zo zákona
- termínovaný vklad je jednoducho dostupný
- správa termínovaného účtu je časovo nenáročná

Nevýhody termínovaného účtu:

- za predčasný výber z účtu (pred uplynutím dohodnutej doby splatnosti) si banky účtujú sankčné poplatky

- v súčasnej dobe nie sú termínované vklady tak výhodné ako v minulosti, príčinou je inflácia, ktorá úroky pri termínovaných vkladoch znehodnocuje
- z úrokov z vkladov platíte daň vo výške 20 %
- banky podmieňujú uzatvorenie vkladom minimálnej čiastky
- niektoré banky nedovoľujú vložiť na termínovaný účet ľubovoľnú čiastku
- pri vkladoch v cudzej mene musíme počítať s rizikom vyplývajúcim z pohybu devízových kurzov voči euru.

4. **Dám si o jeden kopček zmrzliny menej ako obyčajne.**

Kúpim si o tretinu menej sladkostí.

Nekúpim si knihy, ale si ich požičiam.

Kúpim si tenisky alebo oblečenie, ktoré nie je značkové, budú rovnako kvalitné, ale lacnejšie.

Do školy pôjdem pešo alebo bicyklom, nenechám sa vozit' rodičmi. (Ak je to z bezpečnostného hľadiska možné)

5.

M

6. Úloha voľne nadväzuje na úlohu 10 v kapitole 2.

7. Investíciou môžeme nazvať akékoľvek vloženie finančných prostriedkov, času, energie do niečoho, najmä s očakávaním budúceho prospechu, zisku. Hodnota toho, do čoho investujeme vzrastie.

8. Peniaze uložené v prasiatku má Ema hneď k dispozícii, ale nájde v ňom len toľko peňazí, koľko doň vložila.

Terka (resp. jej rodičia) si peniaze musí vybrať z banky, ale okrem toho, čo tam vložila, získa v podobe úrokov aj niečo navyše.

9.

1.	Ú	Č	E	T			
2.	R	I	Z	I	K	O	M
3.	O	B	C	H	O	D	
4.	K	Ú	P	A			

M 10. Budú splácať 15 . 12 = 180 mesiacov.

$$180 \cdot 446 = 80\,280 \text{ €}$$

$$80\,280 - 60\,000 = 20\,280 \text{ €}$$

Peťkovi rodičia zaplatia banke o 20 280 € viac.

11.

M 12. Predpokladáme, že žiak má 10 rokov, bude teda sporiť 8 rokov.

$$8 \cdot 12 = 96$$

$$6\,500 : 96 = 67, \text{ zv. } 68$$

Do prasiatka by sme museli odkladať mesačne 68 €.

M 13. Rok má 365 dní (nepočítame s prestupným rokom).

$$365 \cdot 1 = 365 \quad 365 + 25 = 390$$

Matúš si za jeden rok nasporil 390 €.

$$3 \cdot 390 = 1\,170 \text{ €}$$

Za tri roky by si takto Matúš nasporil 1 170 €.

14.

♦ Zistite, ako sa tento druh dane nazýva.

Daň z príjmu

♦ Viete, ako sa nazýva táto daň?

DPH = daň z pridanej hodnoty

I 15. V Slovenskej republike máme tieto dane: daň z príjmu, daň z pridanej hodnoty (DPH), spotrebné dane a miestne dane.

Druhy daní:

Podľa toho, či sú tieto dane v cene výrobku, ktorý kupujeme, alebo ich musíme zaplatiť priamo úradu, delíme dane na priame a nepriame.

Priame sú: a) daň z príjmu (zákon o dani z príjmov)

b) miestne dane:

- daň z nehnuteľností (zákon o miestnych daniach)
- daň za psa (zákon o miestnych daniach)
- daň za užívanie verejného priestranstva (zákon o miestnych daniach)
- daň za ubytovanie (zákon o miestnych daniach)
- daň za predajné automaty (zákon o miestnych daniach)
- daň za nevýherné hracie prístroje (zákon o miestnych daniach)
- daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta (zákon o miestnych daniach)
- daň za jadrové zariadenie (zákon o miestnych daniach)
- daň z motorových vozidiel (zákon o miestnych daniach)

Nepriame sú: a) DPH (zákon o DPH)

b) spotrebné dane:

- z piva (zákon o spotrebnej dani z piva)
- z liehu (zákon o spotrebnej dani z liehu)
- z vína (zákon o spotrebnej dani z vína)
- z minerálnych olejov (zákon o spotrebnej dani z minerálneho oleja)
- z tabakových výrobkov (zákon o spotrebnej dani z tabakových výrobkov)
- z elektriny, uhlia a zemného plynu (zákon o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu)

16.

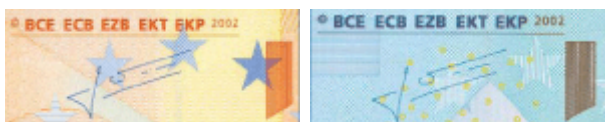

Eurové bankovky obsahujú rôzne ochranné prvky, vďaka ktorým sa dá pravá bankovka ľahko rozoznať od falošnej. Hmatom si môžete overiť reliéfnu tlač – použitím špeciálnej technológie tlače sú pravé bankovky na dotyk ľahko rozoznateľné. Pri pohľade na bankovku proti svetlu objavíte vodoznak, ochranný prúžok a sýtlačovú značku. Na pravých bankovkách sú tieto tri prvky viditeľné z líčnej i rubovej strany. Pri naklonení bankovky a zmene uhla dopadu svetla uvidíte na líčnej strane premenlivý obraz hologramu. Na rubovej strane pri naklonení bankovky uvidíte zlatistý pruh (bankovky €5, €10 a €20) alebo opticky premenlivú farbu (bankovky €50, €100, €200 a €500).

Vždy si overte viac ako jeden ochranný prvok. Kontrola pravosti bankovky trvá iba pár sekúnd. Stačí ju skontrolovať hmatom, pohľadom a naklonením.

Eurové bankovky sú vytlačené na špeciálnom papieri zhotovenom z čistej bavlny, ktorý sa už pri ohmataní výrazne odlišuje od bežného (kancelárskeho) papiera. Hlavné motívy na líčnej strane bankovky sú vytlačené hĺbkotlačou, dopĺňujúce motívy líčnej strany a rubová strana sú vytlačené tlačou z plochy, číslovanie bankoviek je vytlačené tlačou z výšky, opticky premenlivá farba je vytlačená sieťotlačou

Hĺbkotlač

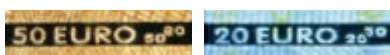
Hlavné motívy na líčnej strane bankovky vytlačené hĺbkotlačou vytvárajú hmatovo rozlíšiteľný reliéf. Takto sú vytlačené skratky Európskej centrálnej banky (BCE, ECB, EZB, EKT, EKP), číslo nominálnej hodnoty, vyobrazené okná a dvere. Na okrajoch bankoviek 200 a 500 eur sú hĺbkotlačou vytlačené špeciálne znaky pre zrakovo postihnutých ľudí.

Vodoznak

V priehľade bankovky proti svetlu vidno v nepotlačenom kupóne stupňovitý vodoznak, ktorý zobrazuje jeden architektonický motív a nominálnu hodnotu bankovky. Vodoznak, tvorený rôznou hrúbkou papiera v procese jeho výroby, vidíme ako svetlejšie a tmavšie plochy vytvárajúce daný obrazec.

Ochranný prúžok

Do bankovkového papiera je počas jeho výroby zabudovaný ochranný prúžok. Je umiestnený vľavo od stredu bankovky a v priehľade proti svetlu vytvára súvislý zvislý tmavý pás cez celú šírku bankovky. Pri dôkladnejšom pozorovaní sa v prúžku dá prečítať slovo "EURO" a číselná hodnota bankovky (striedavo zrkadlovo umiestnené).

Sýtlačová značka

Tento prvok je umiestnený v pravej hornej časti líčnej strany bankovky. Zdanlivo nelogické obrazce na líčnej a rubovej strane bankovky sa v priehľade proti svetlu dopĺňajú a vytvárajú nominálnu hodnotu bankovky.

Fólia s hologramom

Táto špeciálna fólia ma iný tvar pre eurové bankovky s nižšou a s vyššou nominálnou hodnotou. Na líčnej strane bankoviek 5, 10 a 20 eur je na pravej časti líčnej strany zvislý prúžok. Pri

pohybe bankovky a zmene uhla pohľadu sa mení farebný a holografický obrazec tejto špeciálnej fólie: zobrazuje symbol eura alebo príslušné číslo nominálnej hodnoty. Na líčnej strane bankoviek 50, 100, 200 a 500 eur je v pravej časti bankovky umiestnený medailón zo špeciálnej fólie. Pri pohybe bankovky a zmene uhla pohľadu sa mení farebný a holografický obrazec medailónu: zobrazuje architektonický motív vyobrazený na bankovke alebo číslo nominálnej hodnoty.

Zlatistý pruh

Na rubovej strane bankoviek 5, 10 a 20 eur je v strednej časti umiestnený zlatistý pruh. Pri pohybe bankovky a zmene uhla dopadu svetla sa mení farba pruhu zo svetložltej na zlatožltú, okrem toho je viditeľný symbol eura a príslušné číslo nominálnej hodnoty.

Opticky premenlivá farba

Tento špeciálny prvok je umiestnený na bankovkách 50, 100, 200 a 500 eur. Tvorí ho číselné označenie nominálnej hodnoty bankovky v pravom dolnom rohu rubovej strany. Pri rôznom uhle dopadu svetla a pozorovania sa farba čísla mení z purpurovočervenej na olivovozelenú alebo hnedú.

S

17. Aké ponaučenie z príbehov ste si zobrali?

Dokončenia príbehov môžu byť rôzne. Je pravdepodobné, že väčšina odpovedí bude s negatívnym záverom. Pri týchto odpovediach žiaci i svoje ponaučenie vyjadria v zmysle opatrnejšieho zaobchádzania s peniazmi. Nebuďte však prekvapení, keď žiaci dokončia príbehy s celkom nečakanými závermi. Ich vnímanie nie je ešte tak veľmi ovplyvnené negatívnymi skúsenosťami. Je však dôležité, aby ich učiteľ nasmeroval k porozumeniu, ako s peniazmi zaobchádzať, a ako si na ne dávať pozor.

Zopakuj si a ohodnot' sa!

Zámerom je, aby sa žiaci naučili kriticky sebahodnotiť. Stĺpec určený na odpoveď je možné vypracovať v spolupráci s učiteľom alebo v skupinách.

7. Z cudzej škody sa neraduj, ale sa uč

Táto kapitola sa viaže k tematickému celku NŠFG **Riadenie rizika a poistenie**. Prostredníctvom úloh je možné u žiakov rozvíjať nižšie uvedené kompetencie viažuce sa k tematickému celku, ktoré sú sformulované do očakávaní.

*Celková kompetencia **Používanie primeraných stratégií riadenia rizík**.*

Čiastková kompetencia 2: Zohľadniť vplyv finančných kríz na hospodárenie jednotlivca a rodiny.

Očakávania, že žiak je schopný: Opísať na jednoduchých príkladoch existenciu vonkajších vplyvov na človeka.

Čiastková kompetencia 3: Vysvetliť systém zabezpečenia pre prípad zdravotne a sociálne nepriaznivej situácie a staroby.

Očakávania, že žiak je schopný: Vedieť uviesť na príkladoch význam starých rodičov v rodine. Pochopiť význam ich dôstojného postavenia, vyjadreného zdravím a sociálnou istotou.

Čiastková kompetencia 4: Vysvetliť rozdiel medzi verejným a súkromným (komerčným) poistením. Vymenovať povinné a nepovinné druhy verejného poistenia. Charakterizovať zdravotné poistenie a sociálne poistenie a v rámci neho nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, úrazové poistenie, garančné poistenie a poistenie v nezamestnanosti.

Očakávania, že žiak je schopný: Vysvetliť, prečo sa ľudia potrebujú poistiť a na jednoduchých príkladoch názorne ukázať, ako poistenie funguje .

1. Vo vyjadreniach rodičov sa môžu vyskytovať riziká ako strata zamestnania a podobné situácie. Medzi odpoveďami by sa však mali nachádzať aj živelné pohromy, „pohromy“ na finančných trhoch, choroba a podobne. Učiteľ by mal u žiakov po rozhovore s rodičmi podporiť nazeranie na existenciu z viacerých uhlov života, aby si postupne uvedomovali, že financie a práca sú nesmierne dôležité, ale zároveň finančná a existenčná situácia človeka závisí od mnohých ďalších faktorov.

2.

			P	O	Ž	I	A	R					
V	Í	C	H	R	I	C	A						
			P	O	V	O	D	E	Ň				
			B	L	E	S	K						
					L	Ú	P	E	Ž				
			V	A	N	D	A	L	I	Z	M	U	S
			K	R	Á	D	E	Ž					

Z	O	S	U	V		P	Ô	D	Y								
	C	H	O	R	O	B	A										
		N	E	H	O	D	A										
				Ú	R	A	Z										
		K	R	U	P	O	B	I	T	I	E						
				Z	E	M	E	T	R	S	S	E	N	I	E		
S	T	R	A	T	A		Z	A	M	E	S	T	N	A	N	I	A

S 3. „Jeden vraciam, druhý požičiavam a z tretieho žijem.“ Prvý vracia svojim rodičom – stará sa o nich, pretože ho vychovali, druhý požičiava svojim deťom, ktoré by sa mali v jeho starobe o neho postarať a tretí minie na súčasnú potrebu.

Vyplyva z toho, že nie je správne, ak sa staráme len o svoje deti, je potrebné sa postarať aj o svojich rodičov, prípadne starých rodičov, a tým nemyslíme len v rovine finančnej.

♦ Vidíte podobnosť s rozprávkou aj vo vašej rodine?

Žiaci by si mali uvedomiť, čo všetko im ich rodičia poskytujú. Zároveň by sa mali zamyslieť nad tým, akú podporu poskytujú oni, resp. ich rodičia starým rodičom. Možno by stačilo sa s nimi porozprávať, venovať im trochu zo svojho času. Ďalšie návrhy, ako podporiť vzťahy so starými rodičmi, môžu vzniknúť z diskusie.

4.

5. Aký je rozdiel medzi oboma skupinami?

V skupine nepoistených síce niektorí bohatnú, ale iní zmrznú, zatiaľ čo v skupine poistených nikto nebohatne, ale ani nikto nezmrzne.

- ♦ Je nutné mať poistené všetko a na všetky poistné riziká?

V skutočnom živote musí každý z nás dôkladne zvážiť, či je ponuka danej poisťovne pre neho prijateľná: či výška poistného a ďalšie podmienky v ponuke zodpovedajú pravdepodobnosti a závažnosti poistnej udalosti, proti ktorej nás zmluva s danou poisťovňou má chrániť.

6. Nikto nie je zbytočný na svete, kto **ul'ahčuje bremeno** niekomu inému.

c	u	t'	l'	s	c	s	k
á	h	s	a	e	o	t	o
t	h	o	č	n	m	a	d
a	y	r	r	i	o	r	o
č	k	d	u	o	p	o	h
ú	e	ú	j	r	b	b	c
n	i	m	e	b	r	a	ô
v	l	e	m	e	n	o	d

Zopakuj si a ohodnot' sa!

Zámerom je, aby sa žiaci naučili kriticky sebahodnotiť. Stĺpec určený na odpoveď je možné vypracovať v spolupráci s učiteľom alebo v skupinách.

Návody na hry

Deľba práce

Cieľom aktivity je pochopenie sily deľby práce – javu, ktorý ľudia využívajú už od pradávna. Žiaci spoznajú prínos deľby práce vlastnou skúsenosťou v priebehu hry. Následne sa môžu zamýšľať nad deľbou práce v rodine, v konkrétnych príkladoch firiem, v rámci slovenskej ekonomiky i v obchode Slovenskej republiky so zvyškom sveta.

Pomôcky: dostatočný počet kópií novinového článku, dostatočný počet listov bieleho papiera formátu A4, lepidlá, pravítka, nožnice.

Žiaci sa v triede zahrajú na grafické štúdio, ktoré vyrába vizitky. Budú vyrábať vizitky obľúbenej hudobnej skupiny, ktorú si sami zvolia. Z kópií ľubovoľného textu (novinový článok, úryvok z knihy) – zabezpečí učiteľ – budú vystrihovať jednotlivé písmená na zostavenie názvu hudobnej skupiny, ktoré nalepia na obdĺžniky vystrihnuté z bieleho papiera formátu A4.

Triedu rozdelíme na dve skupiny:

Štúdio A – využíva deľbu práce a má presne 10 zamestnancov (každý zamestnanec štúdia bude zabezpečovať práve jednu činnosť, krok výroby)

Štúdio B – nevyužíva deľbu práce, každý zamestnanec robí všetky kroky výroby, teda vyrába sám celú vizitku. Sú v ňom zamestnaní všetci ostatní žiaci triedy.

Kroky výroby vizitiek:

1. zo stola učiteľa zobrať jeden list papiera A4 (firemné auto jednoducho viac ako jeden kus neodvezie, vzápätí však môže ísť pre ďalší kus); papier položiť na stôl vo svojom štúdiu,
2. rozmerať a narysovať na prinesený papier A4 obdĺžniky s rozmermi 7 cm x 4 cm,
3. nastrihať rozkreslené obdĺžniky,
4. zo stola učiteľa odobrať jednu kópiu textu (firemné auto viac ako jeden kus neodvezie, ale vzápätí môže ísť pre ďalší kus); text položiť na stôl vo svojom štúdiu,
5. nájsť v prinesenom texte písmená potrebné na vytvorenie názvu hudobnej skupiny a zakrúžkovať ich,
6. vystrihnúť zakrúžkované písmená,
7. zvyšok textu po vystrihnutí písmen potrebných pre jednu vizitku ihneď zlikvidovať – ísť ho vyhodiť do odpadkového koša v triede (ide o materiál, ktorý už nie je ďalej využiteľný pre výrobu ďalších vizitiek a štúdio nemá priestory pre skladovanie takéhoto odpadu, navyše firemné auto vy odpad z viac ako jedného kusu textu neodviezlo),
8. nalepiť na každú kartičku písmená tak, aby vytvorili celý názov hudobnej skupiny,

9. farebne pomocou pravítka nakresliť okolo nalepeného názvu ozdobný obdĺžnikový rámček (žiadne písmeno názvu ho nesmie ani čiastočne presahovať)
10. každú takto vyrobenú vizitku zvlášť odniesť na stôl učiteľa, ktorý dôkladne oddeľuje vizitky zo štúdia A a vizitky zo štúdia B.

Niektoré rysy hry sa môžu javiť ako absurdné (napr. zobrať len jedného listu papiera od učiteľa, využitie textu na výrobu len jednej vizitky). Žiakom je potrebné vysvetliť, že ide o snahu vložiť do hry čo najviac jednotlivých krokov tak, aby časový rozdiel medzi oboma prístupmi (bez del'by práce a s del'bou práce) bol čo najväčší. Ide predovšetkým o modelovú situáciu. V skutočnosti grafické štúdia nakupujú materiál od svojich dodávateľov vo veľkých množstvách a využívajú ho čo najefektívnejšie.

Jednotlivé kroky sa môžu robiť kedykoľvek a v akomkoľvek poradí – podľa časových, organizačných, priestorových a iných možností a potrieb štúdia. Je však nutné dodržiavať nasledujúce zásady práce:

- v štúdiu A sa zamestnanci špecializujú, to znamená, že daný žiak (alebo viacero žiakov) sa venuje len jednému z uvedených krokov,
- v štúdiu B robí každý žiak postupne všetky uvedené kroky sám.

Učiteľ na začiatku hry stanoví presný časový limit, po skončení ktorého už nie je možné na jeho stôl dodávať ďalšie vyrobené vizitky.

Hra na poisťovňu

Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0 vo svojej siedmej téme Riadenie rizika a poistenie v rámci prvej čiastkovej kompetencie v úrovni 2 definuje očakávanie, že žiak je schopný diskutovať o vzťahu medzi rizikom a poistením. Ako úvodnú aktivitu k uvedenej diskusii vám ponúkame hru. Okrem motivácie prispeje k lepšiemu pochopeniu, ako funguje poistenie.

Pomôcky: kartičky 50 € (asi desaťnásobok počtu žiakov)

Postup: Jeden žiak predstavuje poisťovňu. Ostatných žiakov rozdelíme do dvoch rovnako početných skupín.

Žiaci v prvej skupine uzatvorili s poisťovňou zmluvu a budú jej každý mesiac (v hre to je každé kolo) platiť poisťné vo výške 50 €.

Žiakom v druhej skupine sa poistenia zdá zbytočné a poistenie si kupovať nebudú.

Každá skupina sa ďalej rozdelí do podskupín maximálne po šiestich žiakoch, t.j. do „miest“ po šiestich „domoch“ (každý žiak predstavuje jeden dom). V rámci triedy očísľujeme „mestá“ číslami od 1 (podľa toho, koľko máme „miest“, ale viac ako 6 by ich nemalo byť). V každom meste očísľujeme od 1 domy (žiacov). Každý žiak v triede (okrem „poisťovne“) musí vedieť číslo mesta, do ktorého patrí a číslo domu.

Hra prebieha v kolách, pričom každé kolo má tieto kroky:

1. každý žiak zarobí tv práci niekoľko sto eur. Z tejto mzdy však väčšinu minie za jedlo, náklady na bývanie a podobne a zostane mu úspora presne 50 €. Túto úsporu si vyzdvihne z banky (učiteľ).
2. každý žiak v poistenej skupine s touto úsporou počíta a má uzatvorenú poisťnú zmluvu, z ktorej vyplýva mesačné poisťné práve vo výške tejto úspory. Každý žiak v poistenej skupine tak odovzdá poisťovni poisťné vo výške 50 €. Žiaci v nepoistenej skupine si úsporu nechajú.
3. učiteľ hodí hracou kockou. Ak padne hodnota 1 – 3, v danom kole nenastala poisťná udalosť, všetky peniaze vybrané na poisťnom zostávajú v poisťovni. Kolo končí a začína ďalšie kolo krokom 1. ak padne hodnota 4 – 6, v danom kole nastala poisťná udalosť (do jedného domu udrel blesk) a pokračujeme krokmi 4. a 5..
4. učiteľ hodí hracou kockou. Podľa hodnoty, ktorá padne na kocke určíme, v ktorom meste udrel blesk. (Ak padne 2, blesk udrel v meste číslo 2). V prípade, že máme menej ako 6 miest, hádžeme kockou dovtedy, kým nepadne číslo existujúcej skupiny.
5. učiteľ hodí hracou kockou. Výsledok ukáže, ktorý dom je postihnutý živelnou udalosťou (pri menšom počte domov ako 6 hádžeme dovtedy, kým nepadne existujúce číslo domu). Ak ide o dom v poistenej skupine, poisťovňa dá žiakovi 500 € ako náhradu nákladov na opravu domu a žiak ich hneď pošle do banky (odovzdá učiteľovi) na účet stavebnej firmy, ktorá opravu domu vykoná. Ak

ide o dom v nepoistenej skupine a poistený žiak nemá k dispozícii 500 € na opravu domu, v nadchádzajúcej zime zmrzne – postaví sa dozadu triedy a hry sa viacej nezúčastňuje.

Hra sa opakuje ďalšími kolami tak dlho, kým má učiteľ pre všetkých žiakov kartičky predstavujúce peniaze.

Na konci hry by sa mala výhoda poistenia ukázať tak, že v skupine nepoistených síce niektorí bohatnú, ale iní zmrznú, zatiaľ čo v skupine poistených nikto nebohatne, ale ani nikto nezmrzne.

Cieľom hry je ukázať vo všeobecnosti zmysel poistenia. Nemala by však žiakov navádzať k záverom, že sa všetci musíme poistiť proti všetkým rizikám. V skutočnom živote musí každý z nás dôkladne zvážiť, či je ponuka danej poisťovne pre neho prijateľná: či výška poistného a ďalšie podmienky v ponuke zodpovedajú pravdepodobnosti a závažnosti poistnej udalosti, proti ktorej nás zmluva s danou poisťovňou má chrániť.

Staroveké a stredoveké trhovisko

Peniaze majú v ekonomike niekoľko funkcií. V tejto činnosti sa zameriame na ich hlavnú funkciu – ako prostriedok výmeny, teda zjednodušujú výmenu tovaru a služieb, ktorú ľudia potrebujú medzi sebou v dôsledku del'by práce vykonať.

Peniaze slúžia i ako zúčtovacia jednotka, teda pomocou nich môžeme vyjadriť hodnotu všetkého, čo sa dá predať alebo kúpiť na nejakom trhu. Uľahčujú porovnanie hodnôt rôzneho tovaru a služieb.

Peniaze môžu slúžiť aj ako uchovávateľ hodnoty, ako jeden druh aktív. Toto ich využitie má nevýhodu v prostredí kladnej inflácie (čo je v dnešných ekonomikách častý jav) reálna hodnota peňazí klesá, t.j. klesá množstvo tovaru a služieb, ktoré si môžeme za daný objem peňazí kúpiť.

Základným cieľom tejto činnosti je overiť, že cieľový stav (každý remeselník má jeden predmet od každého iného remeselníka) dosiahne skôr skupina s peniazmi ako skupina bez peňazí. V prípade nedostatku času je možné hru v prvej skupine ukončiť pred dosiahnutím cieľového stavu – poučenie o úlohe peňazí by aj v takomto prípade malo byť zrejmé.

Pri rozdeľovaní remesiel a pri určovaní vhodného začiatočného množstva tovaru (v oboch skupinách) a peňazí (v druhej skupine) je potrebné vychádzať z počtu žiakov v triede. Ako príklad predpokladáme 12 žiakov v skupine (24 žiakov v triede).

Počet žiakov v skupine	Celková hodnota tovaru	Počet žiakov v skupine	Celková hodnota tovaru
2	2 groše	9	40 grošov
3	6 grošov	10	48 grošov
4	12 grošov	11	56 grošov
5	16 grošov	12	64 grošov
6	20 grošov	13	74 grošov
7	26 grošov	14	84 grošov
8	32 grošov	15	94 grošov

Postup: Žiakov rozdelíme na dve skupiny. Jedna skupina bude predstavovať trhovisko v praveku, kde bude prebiehať výmenný obchod. Druhá skupina bude predstavovať trhovisko v stredoveku, kde bude prebiehať peňažný obchod.

Každý žiak bude hrať niektorého remeselníka (pridelí učiteľ) a vyrobí toľko predmetov zo svojho odboru (nakreslí a pred seba položí kartičky s obrázkom daného predmetu – predloha je na farebnej prílohe), koľko mu určí učiteľ.

Výrobky voľte v oboch skupinách postupne od prvého (najlacnejšieho), t.j. od podkovy. Pri 12 žiakoch v skupine takto prídete až po košeľu.

Ak má skupina 12 žiakov, musí prirodzene na začiatku každý predávať aspoň 12 kusov svojich výrobkov.

V prvej skupine musí mať každý remeselníkna začiatku dost' svojho tovaru na to, aby zaň mohol získať aspoň jeden kus od každého ďalšieho remeselníka.

Pri počte 12 žiakov v skupine je to:

Výrobca podkov – minimálne 32 podkov

Pestovateľ hrachu – minimálne 32 mešcov hrachu

Pekár – minimálne 16 pecňov chleba

Hrnčiar – minimálne 16 hrnčekov

Výrobca hrablí – minimálne 16 hrablí

Chovateľ sliepok – minimálne 16 sliepok

Výrobca kožušín – minimálne 11 kožušín

Výrobca heliem – minimálne 11 heliem

Predajca soli – minimálne 8 mešcov soli

Chovateľ oviec – minimálne 8 oviec

Výrobca mečov – minimálne 8 mečov

Krajčír – minimálne 8 košiel'

Chovateľ kráv – minimálne 7 kráv

Výrobca kuší – minimálne 7 kuší

Výrobca kníh – minimálne 7 kníh

Druhá skupina na začiatku vypočíta, za akú sumu by bolo možné nakúpiť jeden kus tovaru od každého remeselníka na trhu. Pri 12 žiakov v skupine je to 64 grošov. Každý člen druhej skupiny si vytvorí groše v hodnote polovice tejto sumy, t.j. v prípade 12 žiakov 32 grošov.

Behavé učenie

Pomôcky: reťazec obrázkov pre každú skupinu, obrázky s príslušnými písmenami

Postup: Učiteľ ešte pred aktivitou (najlepšie pred začiatkom hodiny) rozvešia jednotlivé obrázky s písmenami v priestore (môže to byť v triede, po chodbe, podľa možností školy).

Žiakov rozdelíme do skupín (5 – 8 žiakov). Každá skupina dostane reťazec obrázkov, ktorý predstavuje tajničku. Zvolí si medzi sebou žiaka, ktorý bude do reťazca dopisovať písmená. Ostatní žiaci pátrajú po písmenkách – vždy jeden zo skupiny. Čiže: prvý žiak si zapamätá obrázok z reťazca obrázkov a ide hľadať daný obrázok vo vymedzenom priestore. Keď ho nájde, zistí, ktoré písmenko je k nemu priradené a to príde oznámiť do skupiny. Potom môže ísť pátrať ďalší žiak. Takto pokračujú, kým nemajú doplnenú celú tajničku. Vyhráva skupina, ktorá vylúšti tajničku prvá.

Hospodárenie v rodine

Pomôcky: papier, pero, hracia kocka (pre každú rodinu), kartičky s príjmami a výdavkami rodín (obr. 1 v PZ, s. 46), kartičky úverov (obr. 2 v PZ, s. 46), 4 kartičky s možnosťami (obr. 3 v PZ, s. 46), tabuľka na vyplňanie (obr. 4 v PZ, s. 47).

Postup: Žiakov rozdelíme do piatich skupín po štyroch žiakoch (rodiny), ostatní žiaci budú predstavovať obchodníkov, učiteľ bude banka. **Všetci členovia v rámci rodiny sa podieľajú na rozhodovaní o financiách.**

Každá rodina dostane kartičku, kde sú uvedené jej pravidelné príjmy a výdavky. Okrem toho dostanú tabuľku, ktorú budú priebežne vyplňovať.

Obchodníci sa rozhodnú, čo budú predávať (oblečenie, obuv, drogériu,...).

Hra má 12 kôl (**predstavuje to jeden rok, každé kolo je jeden mesiac**), každé kolo trvá tri minúty (sleduje to učiteľ). V každom kole každá rodina hodí kockou. Svoje rozhodovania prispôsobí tomu, čo padne na kocke (obr. 3).

Rodina sa rozhodne, čo všetko v danom mesiaci zaplatí, čo si kúpi a podobne. V prípade, že si potrebuje peniaze požičať, obráti sa na banku, ktorá môže poskytnúť úver (obr.2).

Obchodníci sa snažia čo najviac utŕžiť, môžu poskytovať zľavy, akcie, výpredaje.

Takto prejde celý rok (nezabúdajte zohľadniť Vianoce, Veľkú noc, dovolenky,...).

Na konci hry vyhodnotíme, ako hospodárili a plánovali jednotlivé rodiny, ako sa darilo obchodníkom.

Medzi základné výdavky v domácnosti patria výdavky na bývanie a stravu. Ak má rodina úver a spláca ho, potom aj splátka úveru. V závislosti od vzdialenosti školy a zamestnania od bydliska do výdavkov vstupujú aj výdavky na dopravu. Medzi neovplyvniteľné výdavky radíme výdavky na bývanie a splátku úveru. Medzi výdavky, ktorých výšku môžeme do istej miery korigovať, radíme výdavky na stravu a dopravu.

Je potrebné rátať so zvýšenými výdavkami v mesiacoch marec – apríl (Veľká noc) – výška výdavkov sa dá korigovať, júl, august (čas dovoleniek) – dovolenky sa môžeme zriecť, ale je potrebné vyriešiť starostlivosť o deti v tomto období, september (výdavky na školu) – tieto výdavky pravdepodobne veľmi ovplyvniť nevieme, november – december (Vianoce) – do istej miery sa výdavky dajú korigovať. Nesprávne rozhodnutie je brať si na nákup dovolenky, darčiekov na Vianoce spotrebný úver.

Okrem toho v základných výdavkoch nie sú zohľadnené bežné výdavky – údržba domácnosti, ošatenie členov rodiny, záľuby.

Prehľad príjmov a výdavkov jednotlivých rodín za mesiac:

	Boháčkovci	Debnárovci	Medenákovci	Vozárovci	Kudláčkovci
Príjem	2 500	1 300	1 000	600	1 500
Výdavky	1 900	1 050	600	500	1 100
K dispozícii	600	250	400	100	400

Žiakov by sme mali upozorniť, že je vhodné, ak má rodina istú finančnú rezervu (odporúča sa mať rezervu vo výške 3 – 6 mesačných nákladov na domácnosť).

Použitá literatúra

- ◇ Bero, P. – Berová, Z. – Poláchová, L. 2010. Praktické financie 5. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2010, 64 s. ISBN 978-80-8120-036-6.
- ◇ Národný štandard finančnej gramotnosti, verzia 1.0
- ◇ Reiterová, M. – Kosárová, Z. 2012. Finančná gramotnosť pre 4. ročník základných škôl. Bratislava: Príroda, 2012. 48 s. ISBN 978-80-07-02071-9.
- ◇ Skořepa, M. – Skořepová, E. 2008. Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia. Manuál pro učitele. Praha: Scientia, 2008. 198 s. ISBN 978-80-86960-40-1.
- ◇ www.euromena.sk
- ◇ www.nbs.sk